

„Egy meg egy...”

– Stefan Kraus és Katharina Winnekes beszélgetése Kovács Attilával a kölni Erzbischöfliches Diözesanmuseum-ban 1998. június 27-én –

Stefan Kraus: Véges vagy végtelen a munkáidban megfogalmazott képi tér?

Kovács Attila: Léteznek irracionális és racionális struktúrák. A racionális struktúrák végesek – ezek racionális számok összeadásának módszerével hozhatók létre. Az összeadást természetesen még is vég nélkül folytathatom. Így fogalmazom meg munkáimat.

S. K.: A falra kitett kép mint tárgy azonban véges.

K. A.: Igen. Konceptuálisan is, és az egyes képek is.

S. K.: Részt, kivágást, kiszabott részt látunk?

K. A.: Tulajdonképpen nem részt, nem kivágást látunk, hanem az „egy meg egy” elvére alapuló koncepcióm szerint megfogalmazott egymás utáni egységeket, apró, számszerű kiterjedések összeadásával egységgé szervezett képi alakzatot, azaz képi teret. Ez azért véges tér, mert abbahagytam az összeadást, viszont azért végtelen, mert elvileg bármeddig folytathatom az összeadást, a képi tér kiterjesztését, képi képzeteim megjelenítését.*

Felosztani csak azt lehet, ami korábban, egységekből való összeadás útján létrejött. Ezért az összeadás elsődleges, az osztás viszont másodlagos természeti elv. Következésképpen állíthatom, hogy például az egész reneszánsz művészet módszerét tekintve a másodlagos elvre, az osztás elvére épül.

Ha az ideákkal, a struktúrákkal, azok örök érvényességeivel, illetve lehetséges törvényszerűségeivel vagy azok rendszerező kibővítésével foglalkozunk, akkor az elsődleges elvekkel foglalkozunk.

Ha kinyitjuk a szemünket, és akár az élő, akár az élettelen természetet szemléljük, nem teszünk mást, mint az ideák struktúrái szerint megvalósult tárgyi világot egy bizonyos perspektivikus pozícióból szemléljük, és perspektivikus leképzés segítségével képi formává alakítjuk. A világ tárgyai ekkor bizonyos módon részben láthatóak, részben elfedik, elmetszik, eltakarják egymást. Ezért azoknak a kép síkjára leképzett képei is egymást metszik, egymást kölcsönösen felosztják. Mindez természetesen egy másik pillanatban már másképpen látszik, kölcsönösen másképpen alakul, hiszen a tárgyak is változtatják téri helyüket és mi is megfigyelő pozícióinkat. A tárgyak ilyen módon leképzett összességét nevezzük reneszánsz elvű látszati képnek, illetve kompozíciónak. Művészként az a feladatom, hogy vagy az ideákból teremtsék új formát, új képet, vagy a természeti formákból alakítsak új képi formát.

S. K.: Számszerű viszonyokkal definiáld művészeted alapját, ahogyan ezt a természettudományos kutatásban szokták, és mégis vizuális meglepetéseket okozol önmagadnak.

K. A.: Új képi ideák születésénél természetesen. Egy hosszabb szekvencia esetében, ha már három vagy négy képpel elkészültem, tudom, milyenek lesznek a következők. Ettől kezdve nem érnek különösebb meglepetések.

S. K.: Mennyire érdekel akkor a kivitelezés?

K. A.: Ha munkáimnak bizonyos fajtájából 30-at vagy 50-et megvalósítottam, azt érzem, áttekinthetetlen halmazban vagyok. Ekkor úgy érzem, legalább 200–300 darabot szeretnék még elkészíteni az ilyen jellegű képekből. A munkák értelmezése és látványa ekkorra mindenképpen meghaladná fel-fogóképességemet: emlékezetem szempontjából, de a kiállító teremben való mozgás, a képektől való különböző távolságokból fakadó eltérő érzékelés miatt is. Ez olyan ideális állapot lenne, ami eddig még nem következett be.

S. K.: Képeiden nem fedezhetjük fel személyes kézjegyedat. Mégis láthatjuk, milyen igényesen készítéd őket. Mennyire fontos számodra a ‚készítés folyamata’, tehát nem a koncepció, nem a vég-

eredmény, hanem a kép elkészítése, azaz a felület előkészítése, a festék felhordása, a festés maga?

K. A.: Nagyon szívesen teszem mindezt.

S. K.: Milyen fontossága van ennek?

K. A.: Legalább kilencven százalék vagy száz százalék. Munkáim egyrészt jókedvemből, másrészt gondolkodásomból fakadnak. Amikor dolgozom, nyugodtan tudok gondolkodni.

S. K.: Ez azt jelenti, hogy munka közben „jókedved” és „gondolkodásod” találkoznak.

K. A.: Igen, mert ezek egymástól függetlenül, de egyidejűleg zajló folyamatok bennem.

Katharina Winnekes: Valami másra gondolsz festés közben, nem arra, amit készítesz?

K. A.: A munkáimhoz szükséges figyelem más, mint a hétköznapi értelemben vett gondolkodás.

S. K.: Alkotómunkád nagyon egyenletes ritmust igényel. Alárendeled magad a struktúrának és így a struktúra ‚részévé’ válsz?

K. A.: Nem, hanem a struktúrák belőlem következnek. Először is én vagyok a fontos, csak azután jöhet a kép. Először önmagam rendezésével foglalkozom, hogy megteremtsem magamban a festés előfeltételeit. Ezért állíthatom, hogy a struktúrák következmények.

S. K.: Miért nem bízol meg másokat képeid kivitelezésével?

K. A.: Mert senki sem tudja azokat ugyanúgy megformálni, mint én. Valószínűleg több embert is meg lehetne tanítani a kivitelezéshez szükséges ismeretekre, a második vagy a harmadik kép után azonban bizonyosan mindenki abbahagyná, nem készítené tovább, mert nem belőle fakadna.

S. K.: Miről van tehát szó? ‚Jókedved’ és ‚gondolkodásod’ egyidejűségéről, avagy függőségéről? A rendezett gondolkodásmódod előfeltétele annak, hogy a munkádat egyenletesen tudd kivitelezni?

K. A.: Ha nyugtalan vagyok, nem vagyok képes a nyugodt gondolkodásra. Ha nyugtalan vagyok, expresszionistává válok.

S. K.: Mi vagy te egy expresszionistához képest?

K. A.: Nyugodt. Nem temperamentum nélküli, hanem nyugodt. E kettő között nagy a különbség. Nagyon lényeges különbség, hogy expresszív természetű vagyok-e, avagy többé-kevésbé rendezni tudom-e belső világomat. Értelmezni annyit jelent, mint szubjektivitásom, indulataim nélkül végig-gondolni tudni valamit, különben az eredmény nem más, mint egy vélemény.

S. K.: A kép kivitelezése nem jelenti a személyesség kiszűrését is?

K. A.: Nem, mert a legszívesebben a munkáimon dolgozom.

S. K.: Ez azt jelenti, hogy a feltétlen szubjektivitás egy olyan művet eredményez, mely látszólag semmilyen szubjektív elemet nem tartalmaz.

K. A.: Így igaz.

K. W.: Miként határozod meg képeid formáját?

K. A.: Ha szeretnék valamit megmutatni, akkor írok egy megfelelő programot, amelynek szerkezetéből következik a képeim formája. Ezek kiterjedését megnagyíthatom oly módon, hogy megszorozom a kiterjedéseket, pl. kétszer vagy négyszer nagyobbra, de mindig racionális pozitív egész számmal. Ekkor megváltozott képi minőséget kapok. Egészen mást érzek, ha kétszer két méteres képet, vagy ha negyvenszer negyven centis képet nézek.

K. W.: Függ a kép mérete annak körülményeitől vagy környezetétől?

K. A.: Természetesen. Azt gondolom, hogy képeimet tetszőlegesen nagyíthatom. Eközben változatlan marad racionális minőségük, viszont nagyságuk változtatásával megváltozik vizuális minőségük. A nagyméretű kép más minőségű dinamikával rendelkezik, mint valamely kisebb méretű. Mindez persze viszonylagos az ember méretéhez képest is.

S. K.: Képeid szemléleti módja abból áll, ahogyan te a múltban művészi nyelvezetedet, annak szintaxisát világosan megszervezted.

K. A.: Igen. Azonban nem annyira a ‚beszédet‘, hanem inkább magát a nyelvezetet.

S. K.: Miként?

K. A.: Azt nevezzük kultúrának, amit nem természetnek hívunk. A művészet a kultúra része, mégpedig a szemünkkel kapcsolatos része. Ha közölni szeretnénk valamit, szükségünk van valamilyen kulturális technikára. Ez az eszközök bizonyos meghatározott körben található racionális rendje. Azután eldönthetjük, mivel szeretnénk foglalkozni, ha a világot és a róla való gondolkodást valamiképpen egységként ragadjuk meg, természetesen a kulturális technikák bizonyos körében és bizonyos társadalomban. Ebből következik fogalmazásunk sajátos módja.

Ha például perspektivikusan tekintjük a világot, vagy ha a dolgok szimbolikus értékeit tekintjük. A kubizmus óta másként gondolkodunk a világ struktúráiról, mint előtte. Valahogy ebből következik egy bizonyos struktúra, amelynek tulajdonságait konkrét paraméterekkel lehet meghatározni. Azonkívül van még a két különböző szemléleti forma, a természetelvű és a nemtermészetelvű gondolkodás. Az első leíró, azaz deskriptív, a másik szintetikus – nem nemfigurális, hanem szintetikus.

Munkáimban, kezdetben mindig meghatározok egy konkrét helyet, innen indulok ki, ezután megszerkesztem a szükséges távolságokat és meghatározom e távolságok tagolásait.

K. W.: Grammatikus vagy?

K. A.: Igen. Tulajdonképpen csak a vizuális nyelv nyelvtanával foglalkozom.

S. K.: A kölni telefonkönyvben „szintaktikus” olvasható.

K. A.: A kultúrában található legtöbb dolog nem jöhet létre a természet formálódásai révén. Ezeket az ember alkotja azáltal, hogy a természettől eltérően gondolkodik a struktúrákról, és a természettől eltérő módon rendezi a struktúrák tulajdonságait. Akármeddig transzmutálódnak a természetben a dolgok, egy ceruzahegyező, ami pl. itt van az asztalon, ezen az úton nem jöhet létre. De egyetlen más mesterséges tárgy sem. A ceruzahegyező az emberi szellem szintetikus gondolkodása segítségével létrehozott eredmény. A dolgok elemzésekor megállapíthatom, hogy bizonyos tulajdonságokat talállok, ezeket azonban más elvek szerint rendezem, mint ahogyan a természet azokat elrendezi.

K. W.: Milyen céllal?

K. A.: Cél nélkül, eltekintve attól, hogy mindazzal szívesen vagyok együtt, amit létrehoztam. Láthatót azért hozunk létre, mert azt szívesen nézzük. Ha a munkám eredménye jót tesz a szememnek, akkor véglegesítem azt. Szívesen gondolom azt, szívesen látom azt, szívesen hallom azt... Ha szívesen hallgatjuk a szél zúgását, kimegyünk az erdőbe a szél zúgását hallgatni.

S. K.: Közelebb vannak képeid a szél zúgásához, mint a ceruzahegyezőhöz?

K. A.: Munkáim természetesen közelebb vannak a ceruzahegyezőhöz, hiszen a létrehozásukhoz szükséges módszerben nagyon sok közös vonás van. Érzékelésük viszont nagyon különböző eredményre vezet. Érzékelésük szempontjából azokkal rokonok, amilyen dolgokat te szeretsz. Hogy milyenekkel, azt viszont én nem tudom megmondani.

* A képeimben megfogalmazott tér azért véges tér, mert abbahagytam az összeadást, viszont azért végtelen, mert elvileg anélkül, hogy abbahagynám az összeadást, időben vég nélkül tovább bővíthetem képi képzeteim megjelenítését, képalkotó fantáziám működésének megfelelően.

Ezért állítom, hogy koncepcióm az összeadás elvére, nem az osztás elvére épül. Az összeadás mint módszer azt jelenti, hogy munkámat egy repertoár megfogalmazásával kezdem. Távolságokat, kiterjedéseket számszerűen határozok meg. A nemszámszerű kiterjedések geometrikusak, a számszerű kiterjedések pedig metrikusak. Korábbi szövegeimben a számszerű kiterjedéseket neveztem struktémáknak. E struktémák összeadásával, különböző kombinációival szervezem meg munkáim képi struktúráit, azok képi terét.

a) amikor a képek mint elvont potencialitásnak, mint ideának a léte szimbolikus, akkor:

- művészeti kategóriaként képzetes, tehát imaginárius – geometrikus, metrikus, topologikus stb.
- művészeti kifejezésként nemző, azaz generatív,
- tudományos kategóriaként tudományelméleti
- tudományos kifejezésként logikai, matematikai, szimbolikus.

- b) amikor a kép a konkrét természetet leképező képi formákban létezik, akkor:
- művészeti kategóriaként leképező –
perspektivikus, axonometrikus, anamorfikus stb.,
 - művészeti kifejezésként figurális vagy nemfigurális, azaz elvont, absztrakt,
 - tudományos kategóriaként természettudományi és az ember természetével foglalkozik,
 - tudományos kifejezésként leíró, azaz deskriptív.

Festőként figyelmünk vagy az ideákra irányul, vagy a látható, konkrét, érzékszervileg megközelíthető valóságra.

Ha az ideákkal, a struktúrákkal, azok örök érvényességeivel, illetve azok lehetséges törvényszerűségeivel vagy azok térben és időben rendszerező kibővítésével foglalkozunk, akkor az elsődleges elvekkkel, a szabályozó okokból fakadó képi okozatokkal foglalkozunk.

Ha viszont kinyitjuk a szemünket, akkor nem teszük mást, mint az ideák struktúrái szerint formát öltött tárgyi világot érzékszervileg megközelítjük és valamilyen módszer segítségével leképezzük, majd a vásznon képi formákká alakítjuk. Ekkor a másodlagos elvekkkel mint a látványt szabályozó okokból fakadó képi okozatokkal foglalkozunk. A látható világban a tárgyak részben fedik, részben nem fedik egymást. A tárgy ekkor mint egységes tömeg két résztömegként jelenik meg szemünkben, egy látható részként és egy elfedett részként, és csak a legelől lévő tárgyak jelennek meg szemünkben egységes egészként.

Tehát: a képzetes struktúrákat egységek összeadásával generálhatjuk, ezért elsődleges az összeadás elve. Ha a képzetes struktúrákhoz anyag kapcsolódik, formát ölt a világ. Amikor szemünkben megjelenik a formát öltött és az egyes tárgyakban mégis elkülönülő világ, akkor ezek nem mutatkoznak meg egységes mivoltukban, hanem részben elfedik egymást, részben meg nem. Ekkor keletkezik a rész mint az érzékelés következménye. Ezért másodlagos az osztás mint elv.

kiegészítés: Budapest, 2001. 03. 10.